

VOLENTICS GYULA ¹

Miért nem járhatott Mária Terézia Dunakeszin?

Több Dunakeszivel foglalkozó helytörténeti írásban is olvasható volt az elmúlt évtizedben egy ötletszerű felvetés: a királynő megfordult a településen.

A magyar népmonda-hagyományban a Mária Teréziának tulajdonított templomalapításoknak, helyi földrajzi névmagyarozatoknak, anekdotáknak se szeri se száma.² Talán a legközelebbi ilyen népi emlékezés Sződön ismert, ahol a plébániaépület megépítését kötötték a királynő településen történő átutazásához, és viharba kerüléséhez.³



Az időskorú Mária Teréziát ábrázoló, a szödi plébánián lévő nagyméretű, 18. századi festmény

Mária Terézia magyar királynő uralkodása (1740-1780) alatt nem utazott sokat, a birodalmon belül jellemzően csak kisebb távolságokra tett kirándulásokat. Ezek zöme Bécshez vagy Pozsonyhoz közeli főnemesi kastélyokba irányult, és egy-egy estére vagy délutánra korlátozódott. Valamennyi ún. magyarországi uralkodói látogatásáról pontos adatokkal rendelkezik a történelemtudomány, ezért remélhetőleg e rövid írásban sikerül eloszlatni a dunakeszi látogatással kapcsolatos bizonytalanságot.

Mária Terézia – elsősorban a korabeli útviszonyok miatt – nem szerette a hintókon való rázkódást⁴, de a gyakori gyermekáldás is akadályozta a vizitációkban. Manapság meglepő, de a királynő az 1737 és 1756 közötti 19 évben összesen 16 (!) gyermeknek adott életet. Mindössze két nagyobb magyarországi politikai indíttatású udvari utazását (Hofreise) jegyezték fel. Ezen utazások során Mária Terézia

Pest-Pilis-Solt vármegyénkbe jutott el; 1751-ben Pest-Budán és Gödöllőn, 1764-ben pedig Vácott és Budán járt.⁵ Későbbi utazásai már politikai megfontolások nélkül, csupán a művészetről, zenéről és szórakozásról szóltak.

1751-es magyarországi látogatása alkalmával a királynő a Rákos-mezején (ma Budapest XIV. kerülete) Pest vármegye követségével nézte végig a magyar csapatok hadgyakorlatát. Az 1749-től pazarul megújuló budai Királyi Palota meglátogatását követően Mária Terézia két éjszakát töltött Gödöllőn kitüntetett főnemes és bizalmasa, Grassalkovich (I.) Antal vendégeként.⁶ A gróf fényes külsőségek közepette fogadta uralkodónőjét, és új kastélyában még egy márvány hálószobát is építtetett a királyi fenség számára. Ma ez a Gödöllői Királyi Kastély Mária Terézia-szobája.

Az 1764-es váci látogatásának különlegessége volt, hogy a pozsonyi diétáról (országgyűlésről) nem fogattal, hanem hajón érkezett a városba. A váci várostörténet lapjai nem véletlenül jegyezték fel kiemelkedő jelentőségüként az uralkodói vizitet. Az eseményre való felkészülés jegyében történt meg Migazzi püspök által Vác tudatos városfejlesztése. A királynői látogatás Magyarországon egyedülálló emléke a Vácott ma is látható diadalív, melyhez hasonló e korból Európa-szerte is csak Innsbruckban lelhető fel.

Dunakeszi nem lehetett királynői utazás célállomása, mivel nem élt itt olyan meglátogatható, illusztris barokk főúr, mint Vácott a bécsi érseki széket is betöltő Migazzi püspök, vagy Gödöllőn az udvarhú Grassalkovich. A királynő az 1751-es út alkalmával Pest-Budáról Gödöllőre menet nem utazhatott át Dunakeszin, mivel a település nem esett a közvetlen, legrövidebb út irányába. A mai Zugló területén megtekintett hadibemutató helyszíne sem keverhető össze a 19 km-re lévő Dunakeszivel. A vármegyében tett második, 1764-es váci látogatása során pedig Budára a váci „repülőhídon”, azaz a réven átkelve a Duna jobb partján kocsiztak a notabilitások, tehát ekkor sem ejthette útjába Keszit a királynő.⁷

Dunakeszi Váctól és Gödöllőtől is egyaránt 16 km-re fekszik. Talán a földrajzi közelség, vagy néhány, az uralkodói látogatás alkalmával Vácott esetleg Gödöllőn járt dunakeszi szemtanú története vált az utódok ajkán az elmúlt évszázadokban a helyi szájhagyomány alapjává. Az azonban bizonyos: Mária Terézia Pest-Pilis-Solt vármegyében tett egyik utazása során sem érinthette a korabeli Dunakeszi falut.



Utazás Mária Terézia korában

¹ A szerző, mint Sződ helytörténetének kutatója 2013-ban a magyar kultúra lovagja lett.

² Magyar Zoltán: *A Habsburgok a magyar néphagyományban*. Budapest, 2006. 26.

³ Volentics Gyula: *Szöd község történeti monográfiája 1255-2005*. Szöd, 2005. 582.; Volentics Gyula: *Mária Terézia szödi látogatásának szájhagyománya és plébánia építésének története*. Szöd, 2008

⁴ Napi 3-4-szeri lóváltással 10 órát lehetett utazni és kb. 90 km-t megtenni.

⁵ Varga Kálmán: *„Azon diadalkapun át...” Mária Terézia Vácott*. Budapest, 2004. 1-2.

⁶ Vajdai Ágnes – Varga Kálmán: *Mária Terézia Gödöllőn*. Budapest, 2001. 6, 22.

⁷ Varga 2004. 18.